



Landschapsbiografie van Westerwolde: 'een unieke streek verdient een uniek boek'

Langs de oostgrens van Groningen ligt langs de Ruiten Aa, de Mussel Aa en het Pagediep de bijzondere landstreek Westerwolde. Veel bewoners en bezoekers kennen de schoonheid van dit gebied, maar weten toch niet precies de achtergrond ervan.

Na drie jaar voorbereiding verschijnt op 7 oktober aanstaande de *Landschapsbiografie van Westerwolde*, een rijk geïllustreerd en wetenschappelijk verantwoord publieksboek van meer dan zeshonderd pagina's. Dit boek neemt de lezer mee in de ontstaansgeschiedenis, de kwaliteiten en de toekomstmogelijkheden van het Westerwoldse landschap.

Het ontstaan van de landschapsbiografie

Na een lang voorbereidingsproces startte in 2018 het ambitieuze boekproject van de *Landschapsbiografie van Westerwolde*. Dragende partijen waren de gemeente Westerwolde en het Kenniscentrum Landschap van de Rijksuniversiteit Groningen. Gesteund door een groot aantal maatschappelijke organisaties en financiers verzamelden zij een team van maar liefst dertig onderzoekers en schrijvers die in een periode van drie jaar elk hun eigen deel van de biografie schreven. Bijzonder was niet alleen dat hierbij verschillende vakgebieden samenwerkten, maar ook dat wetenschappers en lokale amateuronderzoekers samen optrokken. Samen met fotografen, dronefotografen, tekenaars en een vormgever maakten zij een boek dat zonder overdrijving het meest uitgebreide en complete landschapsboek is dat tot dusverre in Nederland is verschenen.

De verschillende inhoudelijke thema's van het boek

De *Landschapsbiografie van Westerwolde* begint met een aardkundig deel waarin de bijzondere invloed van de ijstijden op het Westerwoldse landschap gedetailleerd wordt beschreven. Zowel de heuvels van de Onstwedder Holte, de Hasseberg en de Tichelberg als ook de smeltwaterdalen van de Ruiten Aa, Mussel Aa en het Pagediep kwamen in deze koude periode tot stand. Typerend waren ook de uitgestrekte hoogveengebieden die het gebied Westerwolde in latere tijd omringden. Het archeologische deel van het boek beschrijft hoe de oudste bewoners eerst nog geen last hadden van het oprukkende veen, maar dat dit in de loop van de prehistorie sterk veranderde. Het gebied Westerwolde is zelfs gedurende een periode van meer dan zevenhonderd jaar volledig verlaten geweest, omdat de laatste dorpen te sterk geïsoleerd raakten. De zandkoppen raakten overgroeid met uitgestrekte bossen. Namen als Wedde, Onstwedde en Vlagtwedde herinneren hier nog aan (wedde = woud).

In de vroege middeleeuwen kwamen weer nieuwe bewoners in Westerwolde, vermoedelijk vanuit de kustgebieden en vanuit het Duitse Eemland. In de loop van de middeleeuwen legden ze het karakteristieke esdorpenlandschap van deze streek aan met akkers op de zandkoppen langs de riviertjes, kleine groepen boerderijen en graslanden in de laagten. Kerken werden gebouwd, dorpen gesticht en bij Wedde verrees de borg van de roemruchte adellijke familie Addinga. Uniek was ook het klooster dat de orde van de Kruisheren stichtte in Ter Apel. Vanaf de 17^e eeuw begonnen de grootschalige verveningen in het gebied Westerwolde, waarbij uiteindelijk het veenkoloniale landschap ontstond. Aan de noordkant van Westerwolde brak de zee via de Dollard in, waarna de mens land terugwon op de zee en de polders ten noorden van Blijham aanlegde.

De landschapsbiografie vertelt ook heel interessante verhalen over de manier waarop de Westerwolders vroeger het water hebben gereguleerd, over de bijzondere militaire grenspositie van deze streek die leidde tot unieke vestingen als Bourtange en Oudeschans en over de belangrijke rol die religie in de loop der

eeuwen heeft gespeeld. Heel bijzonder is ook het hoofdstuk over alle kunstenaars die in het verleden in Westerwolde actief zijn geweest, met tal van bijzondere en onbekende schilderijen. Ook de natuurwaarden van het gebied Westerwolde krijgen uitgebreid aandacht in een fraai geïllustreerd hoofdstuk over planten, dieren en ecosystemen. In de afgelopen 30 jaar is een gebied van ongeveer 2.500 hectare – grenzend aan de Ruiten Aa en Westerwoldse Aa – begreind als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. De werkzaamheden zijn dit jaar afgerond. De landschapsbiografie vormt dan ook de bekroning op dit proces van landschapsherstel in Westerwolde.

Al deze eerdergenoemde aspecten komen tot slot samen in de atlas van kerspelen en marken. Aan de hand van historische kaarten, oude akten en informatie uit voorgaande hoofdstukken is per kerspel of marke de bewonings- en ontginningsgeschiedenis in al zijn facetten en met interessante details beschreven.

Mogelijkheden van de landschapsbiografie

Jochem Abbes, gemeente Westerwolde: “Een landschapsbiografie is niet alleen nuttig als vastlegging van allerlei soorten kennis. We hopen ook dat deze biografie een belangrijke stimulans zal gaan vormen voor de vrijetijdseconomie, het onderwijs, de ruimtelijke ordening en het natuur- en landschapsbeheer in het gebied Westerwolde. Een duurzame samenleving kan niet zonder kennis van alles wat eigen is aan Westerwolde. Respect voor alles wat onze voorouders vroeger tot stand hebben gebracht helpt ook mee om in de toekomst met respect om te gaan met de bijzondere waarden die het landschap van Westerwolde biedt.”

De boekpresentatie

Na jaren van hard werken is het tijd om het unieke boekwerk van de *Landschapsbiografie van Westerwolde* aan een breed publiek te tonen. Tijdens de boekpresentatie op donderdag 7 oktober aanstaande in Ter Apel zullen de eerste exemplaren worden uitgereikt aan gedeputeerde H. Staghouwer van de Provincie Groningen, burgemeester J. Velema van Westerwolde en de overige deelnemende organisaties. Direct daarna kunnen geïnteresseerden het boek bestellen bij Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum of bij de eigen boekhandel.

De *Landschapsbiografie van Westerwolde* wordt mede mogelijk gemaakt door de Rijksuniversiteit Groningen, gemeente Stadskanaal, Provincie Groningen, Staatsbosbeheer, Waterschap Hunze en Aa's, Het Groninger Landschap, Natuurmonumenten, Stichting Gebroeders Hesse Fonds, Wageningen University & Research, Stichting Monumenten Westerwolde en de gemeente Westerwolde.

Landschapsbiografie van Westerwolde / ISBN 9789023257561/ aantal pagina's: 612 / verkoopprijs € 39,95